

УДК: 351.741-049.5:343.9.02
№ держреєстрації: 0124U001447

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
(ДонДУВС)**

25015, м. Кропивницький, вул. Велика Перспективна, 1
тел. +38 (097) 907 01 07, +38 (066) 678 78 80

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. першого проректора,
доктор юридичних наук, доцент

Ганна БУГА

2024р.

**ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ**

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ
ВИКОНАННІ СЛУЖБОВИХ ЗАВДАНЬ В УМОВАХ БОРОТЬБИ З
ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ**

(остаточний)

Керівник НДР

Коссе В.В.

Результати роботи розглянуто Науковою радою Донецького державного університету внутрішніх справ, протокол від 22.11.2024 р. № 11

2024

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник теми

Заступник директора з освітньої та науково-дослідної діяльності Луганського навчально-наукового інституту імені Б.О. Дідоренка ДонДУВС, майор поліції

« 15 » 11 2024

В.В. Коссе
(передмова,
розділ 1,
оформлення
звіту)

Виконавці:

Заступник начальника Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, полковник поліції

« 08 » 11 2024

Д.С. Лисенко
(підрозділ 2.2)

Провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад факультету № 2 ДонДУВС, доктор юридичних наук, професор

« 04 » 11 2024

В.Г. Дрозд
(підрозділи 2.5,
2.6)

Начальник 3-го відділу (силового забезпечення та захисту свідків) Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, полковник поліції

« 04 » 11 2024

Г.В. Єршов
(підрозділ 2.1)

Старший викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів поліції Луганського навчально-наукового інституту імені Б.О. Дідоренка ДонДУВС, майор поліції

« 15 » 11 2024

І.В. Бур'ян
(розділ 3)

Провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад факультету № 2 ДонДУВС, доктор юридичних наук, доцент

« 15 » 11 2024

С.М. Князев
(підрозділи 2.3,
2.4)

Старший інспектор з ОД, 3-го відділу (кадрового забезпечення) 4-го управління (організації роботи, моніторингу та контролю) Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, підполковник поліції

« 04 » 11 2024

А.А. Маляр
(підрозділ 2.7)

РЕФЕРАТ

Наукова робота складається з передмови, трьох основних розділів та списку бібліографічних посилань (20 найменувань). Загальний обсяг наукової роботи становить 37 сторінок, з яких основного тексту – 32 сторінки.

Ключові слова: особиста безпека, діяльність працівників поліції, організована злочинність, службові завдання, тактика поведінки.

Об'єктом дослідження є забезпечення особистої безпеки поліцейського при виконанні службових завдань в умовах боротьби з організованою злочинністю.

Метою дослідження є розроблення пропозицій з удосконалення діяльності підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України щодо забезпечення особистої безпеки поліцейського при виконанні службових завдань в умовах боротьби з організованою злочинністю, задля ефективного виконання завдань покладених на окремого працівника або підрозділу поліції.

Методологічну основу складають загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Порівняльним методом досліджено причини виникнення типових помилок працівниками підрозділів стратегічних розслідувань при виконанні службових завдань. Вироблено авторське розуміння тактики поведінки співробітників підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України з метою уникнення небезпечних ситуацій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у провадженні інструкції при спеціальній підготовці працівників поліції, в частині відпрацювання ситуативних завдань, набуття практичних навичок та фізичної підготовки, задля збереження особистого життя і здоров'я. У роботі розкрито комплексну методику врегулювання психологічних елементів і правильних дій працівників поліції, в завданні розшуку, слідчих дій та затриманні злочинців. Окреслено тактичну поведінку з метою уникнення небезпечних ситуацій та акцентовано увагу на заходах їх недопущення.

Основні положення та висновки наукової роботи опубліковані у трьох наукових статтях фахових видань та трьох тезах доповідей на науково-практичних заходах.

Результати наукової роботи можуть бути використані: 1) у практичній діяльності – для спеціальної підготовки працівників поліції, в частині відпрацювання ситуативних завдань (сценарієв), набуття практичних навичок та фізичної підготовки; 2) у науково-дослідній діяльності – результати дослідження можуть бути основою для подальших наукових робіт за напрямом особистої безпеки поліцейського та тактики поведінки; 3) в освітньому процесі – матеріали дослідження можуть бути використані в системі первинно-професійного навчання поліцейських, закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, післядипломної освіти та службової підготовки поліцейських.

Проведене дослідження є завершеною працею, в якій було сформульовано основні принципи особистої безпеки працівника Національної поліції при виконанні службових завдань в умовах боротьби з організованою злочинністю, а наведений перелік методологічних акцентів надає роз'яснення тактичним принципам під час проведення різних завдань та спеціальних операціях.

Керівник НДР

Валерій Коссе

ЗМІСТ

Передмова.....	6
1. Причини виникнення типових помилок, що допускаються працівниками підрозділів Національної поліції України при виконанні службових завдань.....	7
2. Тактика поведінки співробітників підрозділів Національної поліції України з метою уникнення небезпечних ситуацій.....	17
3. Заходи особистої безпеки поліцейського при виконанні службових завдань в умовах боротьби з організованою злочинністю.....	31
Список бібліографічних посилань	38

ПЕРЕДМОВА

В умовах напруженої криміногенної ситуації в країні у період воєнного стану працівники Національної поліції стикаються із необхідністю зміцнення стресостійкості, інституту кваліфікованого наставництва, покращення сталих та пошуку новітніх форм і методів практичної діяльності працівників поліції.

Методичні рекомендації розроблені відповідно до нагальних питань особистої безпеки. Узагальнено й врегульовано психологічні елементи та алгоритми правильних дій працівників поліції, в завданні розшуку, затриманні, знешкодження озброєних злочинців.

З метою удосконалення діяльності підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України щодо забезпечення особистої безпеки поліцейського при виконанні службових завдань в умовах боротьби з організованою злочинністю, задля ефективного виконання завдань покладених на окремого працівника або підрозділу поліції здійснено розгляд причин виникнення типових помилок, що допускаються працівниками підрозділів поліції при виконанні службових завдань, окреслено тактичну поведінку співробітників з метою уникнення небезпечних ситуацій, опрацьовано рекомендацій щодо забезпечення особистої безпеки поліцейського при виконанні службових завдань в умовах боротьби з організованою злочинністю.

1. Причини виникнення типових помилок, що допускаються працівниками підрозділів Національної поліції України при виконанні службових завдань

Підвищені вимоги до поліцейського, що пов'язано з особливим статусом Національної поліції, а також спрямованістю діяльності поліції на служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, підтримання публічної безпеки і порядку. Проте, у своїй діяльності деякі поліцейські допускаються помилок, що можуть призвести до травмування або загибелі як самих поліцейських так і громадян.

В результаті проведеного огляду надзвичайних подій за участю особового складу Національної поліції України, задіяного до виконання завдань щодо боротьби з організованою злочинністю було виявлені наступні тактичні помилки:

1. Неспроможність вміло знайти та використати наявне укриття.

а) незалежно від причини контакту з особою, поліцейські не використовують наявне укриття (наприклад, з метою уникнення завчасного виявлення та/або ідентифікації як співробітників поліції, коли попередньо не планувалося затримання осіб або особи, щодо яких проводяться оперативно-розшукові заходи);

б) за відсутності наявного укриття, ігнорують вимогу розташовуватися на безпечній відстані від особи;

в) неправильно оцінюють можливості наявного укриття або характеристик озброєння правопорушника (оцінка наявного укриття та характеристик озброєння як і спосіб та місце проведення затримання озброєних злочинців визначаються завчасно під час планування заходів. Водночас слід враховувати можливість відсутності на етапі планування зазначеної інформації або її недостовірність, що вимагає від керівників та безпосередніх виконавців вжиття всіх можливих превентивних заходів з метою унеможливлення травмування співробітників, залучених до проведення заходів з затримання злочинців);

г) обирають та використовують укриття, що не забезпечує поліцейському ефективне виявлення та/або спостереження, контроль за:

- правопорушником та його руками (у тому числі їх положенням);

- можливою зброєю;

- особами, які можуть втрутитися, або будуть використані правопорушником для створення своєї переваги (друзі/знайомі правопорушника, особи, які негативно ставляться до поліцейських, або яких може бути використано у якості інструмента для маніпулювання діями поліцейського – заручники, «живий щит»);

- входами та виходами (шляхами відступу для поліцейського на випадок тактичної зміни позиції, шляхами втечі – для правопорушника);

- середовищем (доступні для використання правопорушником укриття та прикриття, а також про будь-які предмети, що можуть бути використані

особою. Поняття «середовище» включає в себе поверхню, на якій знаходиться поліцейський (наприклад, трава або лід), освітлення, погоду, джерела інших загроз тощо);

д) відсутність, або не використання засобів індивідуального та групового захисту (шоломи, бронежилети, броньовані щити, інше спеціальне екіпірування).

2. Відсутність контролю за суб'єктом(тами) - поліцейські, незважаючи на агресивну, підозрілу поведінку осіб, повертають до них спиною, обирають позицію, що не забезпечує контроль за їхніми діями, тим самим наражають на небезпеку себе та своїх колег, унеможливають збереження доказів.

Найкращий спосіб контролювати правопорушника – застосування кайданків.

При наявності підстав, визначених законом, поліцейський, має право застосовувати кайданки та інші засоби обмеження рухомості, що дозволяє запобігти ескалації конфлікту, ризику отримання травм, здійснення втечі правопорушником, проте, зазвичай, зазначене правило ігнорується співробітниками поліції. На це існують ряд причин:

- незнання правових підстав застосування зазначеного виду спеціальних засобів, як наслідок, сумніви щодо правомірності своїх дій;

- необхідність складання додаткових процесуальних документів, з огляду на обов'язок поліцейського у письмовій формі повідомити свого керівника про застосування до особи спеціального засобу;

- уникнення проведення службових перевірок за фактом застосування зазначеного виду спеціальних засобів;

- відсутність навичок швидкого одягання кайданок на правопорушника, або наявний попередній негативний досвід одягання кайданок на правопорушника під впливом стресу (за рахунок пригнічення дрібної моторики);

- невірна оцінка можливих загроз з боку правопорушника;

- відсутність у поліцейських при собі кайданок та інших засобів обмеження рухомості;

- анатомічні особливості особи, наявні фізичні вади;

- процесуальні особливості затримання та необхідність проведення подальших слідчих дій за участю особи (наприклад, огляду та обшуку).

3. Завчасне скорочення безпечної відстані (занадто рано, до моменту проведення належної оцінки ризиків).

Незважаючи на те, що оцінка ризиків проводиться ще на етапі планування затримання, а безпосереднє управління заходом здійснюється відповідним керівником, інколи виникають ситуації, що вимагають від виконавця самостійного прийняття рішень. При цьому поліцейські небезпечно скорочують відстань до правопорушника та потрапляють до епіцентру подій не провівши належну оцінку ризиків, без урахування

можливих дій з боку противника, оточуючих, або ігноруючи небезпечні фактори оточуючого середовища.

Це може бути зумовлене діями виконавця, що проводяться:

- а) за відсутності відповідної команди керівника операції, або без попереднього узгодження з колегами;
- б) самостійно, без залучення підтримки;
- в) самовпевнено (статус співробітника поліції не є гарантією безпеки від фізичного насильства).

Зазначена поведінка поліцейського може бути сформована під впливом стресової ситуації, або внаслідок низького рівня професійних знань і тактичної підготовки, неналежного планування заходів.

Некомпетентні дії поліцейського також дають змогу правопорушникові скоротити дистанцію, чим створюються небезпечна ситуація для власного життя та здоров'я.

4. Нерішучість, дія без плану.

Основними причинами виникнення нерішучості є прогалини у плануванні, підготовці або розголошення відомостей про проведення операцій щодо захоплення, знешкодження злочинців чи осіб, що підозрюються в скоєнні тяжких та особливо тяжких злочинів, припинення правопорушень, що вчиняються учасниками злочинних угруповань (як приклад, на місці проведення операції співробітники поліції можуть зустріти адвоката, пресу, представників громадськості).

Поліцейський під час виконання покладених на поліцію повноважень є представником держави. Законні вимоги поліцейського є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами. Розуміння обсягу та меж повноважень, якими наділений поліцейський має вирішальне значення для прийняття ним рішень. Відсутність у поліцейського ранішнього позитивного досвіду у дій у подібних ситуаціях впливає на швидкість та правильність прийняття ним рішень у майбутньому. Поліцейським легше приймати будь-яке рішення за наявності при собі відповідного технічного оснащення, коли вони відчують підтримку, схвалення його дій з боку колег, керівництва. Найважливішим аспектом рішучості є сміливість. Сміливість - це не діяти за відсутності страху, а діяти, незважаючи на страх. Рішучість вимагає від поліцейського базової здатності приймати рішення.

Дія без плану призводить до хаотичності та впливає на ефективність виконання поставлених перед поліцейськими завдань. Крім того, зустрічаються випадки, коли поліцейські

- допускають порушення розробленого плану дій та вказівок керівника під час проведення операції з припинення протиправної діяльності;
- обирають недоцільну, хибну тактику дій;
- попередньо не узгоджують свій план з колегами;
- невдало виконують заплановані дії;
- не мають альтернативного плану;

5. Повільний або поспішний рух, що не відповідає обстановці;

Інколи поліцейським доводиться рухатися відкритим простором, зокрема, під час наближення до будівель, автомобілів, де можуть знаходитися злочинці або при їх затриманні в громадських місцях. При цьому самі злочинці у цей час можуть перебувати у готовності протидіяти співробітникам поліції.

За відсутності укриття один із способів себе захистити - швидко переміщатися. У русі поліцейський має менше шансів бути ураженим вогнем противника.

Незважаючи на зазначені обставини, працівники поліції застигнуті зненацька, інколи поводяться ірраціонально: залишаються на місці (заклякають), поволі поступають назад, або намагаються понизити свій профіль. Належне психо-діагностичне вивчення особистості співробітників, комплектування підрозділів з урахуванням соціально-психологічних закономірностей і індивідуально-особистісних особливостей співробітників, проведення заходів щодо психологічного супроводження особового складу в ході виконання оперативно-службових завдань, психологічної реабілітації співробітників, а також використанні позитивного досвіду дій в екстремальних ситуацій, дозволить суттєво знизити ризики виникнення подібних станів серед особового складу ДСР.

В ситуаціях, пов'язаних з високим рівнем ризику, навпаки, можуть виникнути обставини, які потребують від поліцейських неспішного, послідовного переміщення (наявність розтяжок, засідок, необхідність одночасного контролю декількох напрямків за відсутності достатньої кількості поліцейських і т.п.).

6. Відсутність завчасно обраної наступної позиції під час руху – поліцейські не дотримуються попередньо узгодженого плану, самостійно змінюють попередньо узгоджені з колегами шляхи переміщення, повертаються повз об'єкти, де знаходяться злочинці, іншим маршрутом, ніж яким до них наближаються, рухаються напрямками, що проглядаються злочинцями, не інформують про свої подальші дії напарника, керівника.

7. Неспроможність вчасно виявити та ідентифікувати загрозу, втрата цілі з поля зору.

Несвідомо людині властиво концентруватися на об'єктах, що становлять інтерес. В результаті можна легко не помітити об'єкти та предмети, розташовані прямо перед нею. З тієї ж причини людина може не помічати серйозних змін у навколишній обстановці.

Людська увага не безмежна, і, як показують дослідження, ми не здатні одночасно стежити більш ніж за 5 об'єктами, що рухаються. А без відповідного тренування у середньостатистичної людини викликають труднощі тривале фокусування уваги навіть на одному нерухомому об'єкті.

За рахунок особливостей роботи наших органів зору людський мозок не фіксує реальність, а відтворює її, іншими словами, додумує на основі отриманих фрагментів інформації, наявних шаблонів сприйняття та прогнозу ситуації. Шаблони очікуваного дуже глибоко вкорінені у мозку людей. Більше того, коли люди свідомо намагалися контролювати своє сприйняття, щоб зробити його об'єктивнішим, не страхувало їх від помилок. Загалом люди схильні бачити те, що очікують побачити, навіть попри свідоме зусилля бути об'єктивними. Сказане однаково стосується й інших відчуттів: слухових, нюхових, смакових. Шаблони очікуваного є результатом досвіду, професійної підготовки, діючих культурних та соціальних норм, а також інших факторів. Очевидно, що співробітник поліції зі стажем з більшою ймовірністю помітить підозрілу поведінку особи, ніж недосвідчений. Причому, як виявилось, важливим є не сам факт наявності досвід пошуку, а те, скільки разів цей пошук був успішним. Поліцейський легше знаходить те, що часто бачить. Поліцейський, сприймаючи навколишні об'єкти та явища, схильний дуже швидко складати своє уявлення про них, причому найчастіше на основі неповної інформації.

Люди уважніші до представників однієї з ними соціально-вікової групи. Якщо ж мозку вдається швидко навісити ярлик - наприклад, «молодий хлопець», «будівельник» тощо, він переключає увагу щось інше, перестаючи аналізувати деталі. З точки зору забезпечення власної безпеки це означає, що якщо на перший, нехай навіть поверховий, погляд людина не видалася нам підозрілою, ми перестанемо концентрувати свою увагу на ній і її діях і вважатимемо її для нас безпечною.

Втрата цілі з поля зору може відбуватися за рахунок:

- використання наявного укриття і прикриття які забезпечують приховування та захист поліцейського, але унеможлиблює ведення ефективного спостереження за противником;
  - розташування на значній відстані до правопорушника;
  - неврахування можливих входів та виходів;
  - розташування обличчям до джерела освітлення;
  - відсутності засобів освітлення;
  - відволікаючих дій фізичної охорони об'єкта, спрямовані на унеможливлення його затримання;
  - ігнорування необхідності постійного контролю за діями правопорушника.
- наявність відволікаючих факторів: непоставлений на беззвучний режим телефон, неналежним чином підігнана амуніція, кидання легких, але об'ємних предметів правопорушником у бік поліцейського, тощо.

8. Хибне уявлення про недоцільність реагувати безпечно і правильно.

Поліцейські, які тривалий час виконують свої службові обов'язки, не потрібно доводити свою сміливість колегам. У деяких випадках поліцейську

роботу найкраще виконувати в команді, не слід соромитися терпляче чекати на підкріплення. Іноді, доцільно уповільнити перебіг подій (виграти час) або припинити контакт з правопорушником (переслідування транспортного засобу, водій якого не виконує законну вимогу поліцейського з огляду на погодні умови, якщо його дії створюють загрозу життю та здоров'ю інших осіб).

Хибне уявлення про недоцільність реагувати безпечно і правильно може бути сформоване у наслідок:

- відсутності відпрацьованих практичних навичок затримання правопорушників, застосування вогнепальної зброї, а також прийомів і способів затримання озброєних злочинців;
- відсутності мотивації у досвідчених працівників навчати молодих поліцейських діяти професійно;
- відсутності чіткої мотивації і психологічної установки на перемогу;
- сильного психологічного тиску на психіку правоохоронця з боку досвідченого злочинця;
- професійно-психологічної невідповідності до екстремальної ситуації.

9. Фіксація на безпосередній загрозі/тунельний зір.

У більшості стресових ситуацій загрози найкраще сприймаються за рахунок аналізу візуальної інформації, що підвищує рівень ситуативної обізнаності поліцейського, забезпечує його підготувати до можливої ескалації ситуації. Однак через активацію симпатичної нервової системи, зорова система може зазнати змін, що призводить до виникнення негативних ефектів.

Для ефективної роботи нашого зору необхідне стабільне середовище. В стресовій ситуації в організмі людини спостерігається звуження кровоносних судин, перенаправлення крові та посилення гормонального впливу, що безпосередню впливає на зір та може призвести до певних тактичних наслідків. Одним із ефектів зору є явище, відоме як тунельний зір. Це відбувається, коли фактичний діапазон зору звужується, ніби ви дивитесь через трубку. Ця проблема значно зменшує відсоток візуальних стимулів, необхідних у стресовій ситуації, таким чином створюючи можливість пропуску сигналів загрози в периферійних областях зору поліцейського.

На жаль, це дуже поширене явище в роботі поліції.

Співробітники поліції, як правило, зосереджуються на одній загрозі настільки пильно, що не бачать деталей та інших можливих загроз навколо себе. Наприклад, поліцейський може бути настільки зосереджений на водіїві, що він не бачить прихованого руху інших пасажирів.

За рахунок розширення зіниці, може спостерігатися втрату зору поблизу (в межах 1-1,5 метра), що впливає на ефективність стрільби на близьких відстанях.

У наслідок розслаблення очних м'язів відбувається погіршення спроможності фокусування на об'єкті, та, в цілому, на точність стрільби.

Симпатична нервова система блокує монокулярний зір (монокулярний зір - сприйняття об'єктів відбувається за допомогою одного ока), що змушує поліцейського ставати бінокулярним. Бінокулярний зір знижує точність стрільби на відстані, але може підвищити точність на близькій відстані. Може виникнути втрата сприйняття глибини, що призведе до неправильної оцінки відстані. Втрата нічного бачення відбувається тому, що рецептори нічного бачення розташовані в периферичному полі зору.

10. Втрата пильності

Пильність, як стан особи включає в себе:

- 1) уважність, готовність негайно відреагувати на подразники;
- 2) неспокій, настороженість, зокрема, стосовно небезпеки або інших змін довкілля;
- 3) уважність, спостережливість, здатність все помічати.

Незалежно від категорії ризиків, пильність повинна бути завжди на найвищому рівні під час взаємодії з особами. Так, за певних обставин поліцейські розслабляються, втрачають пильність у випадках, коли:

1. правопорушники імітують співпрацю, своє дружнє ставлення до співробітників поліції з метою уникнення відповідальності, виявлення заборонених речей;

2. існує минулий позитивний досвід взаємодії з конкретною особою, яка в даному випадку може різко змінити свою поведінку;

3. наявність особистих симпатій, знайомство з підозрюваним (приваблива зовнішність, дружні або родинні зв'язки);

4. особи на місці події, у тому числі сам правопорушник, повідомляють про відсутність підозрюваного, тим самим намагаються приховати його від поліцейських;

5. на затриману особу одягнено кайданки, але особа ще в змозі нанести удар головою, ногою, здійснити втечу, позбутися кайданок і т.п.;

6. у особи виявляють один заборонений предмет, при цьому у нього може бути і інші заборонені предмети;

7. співробітник, який затримав правопорушника, повідомляє, що попередньо провів поверхневу перевірку особи;

8. існують попередні однотипні виклики або спрацювання сигналізації, що не становили загроз для поліцейського (стереотипні дії, розрахунок на те, що «буде, як завжди»), особливо, коли реагування здійснювалося одними і тими ж співробітниками поліції;

9. поліцейські перебувають у несприятливому психічному стані (втома, конфлікти на службі або в родині, захворювання, похмільний синдром тощо);

10. реагують на ситуації, які на перший погляд не становлять небезпек (автомобіль, неправильно припаркований поблизу об'єкта з ТМЦ і т.п.);

11. поліцейські, перебуваючи на місці події відволікаються на телефонні дзвінки, розмови з оточуючими;

12. проведення запланованих заходів розтягнуто у часі.

11. Невірна оцінка ризиків, ігнорування відкритих (очевидних) загроз.

Оцінка ризиків передбачає збір та оцінку отриманої поліцейським інформації з метою відповідного реагування та мінімізації ризиків для всіх учасників ситуації.

За класифікацією ризики можуть бути низькими, середніми та високими.

Оцінка ризиків допомагає визначити, як підходити до вирішення ситуації і які ресурси для цього необхідні. Таку оцінку можна проводити у різний спосіб і вона буде залежати від ситуативних чинників та типу події.

Процес оцінки ризику повинен постійно змінюватися:

– залежно від розвитку ситуації;

– залежно від отримання додаткової інформації.

Водночас необхідно розуміти різницю між оцінкою ризиків та пильністю.

Різниця між невірною оцінкою ризиків та втратою пильності полягає в тому, що невірна оцінка ризиків передбачає ігнорування відкритих (очевидних) загроз, а втрата пильності - це відсутність готовності поліцейського до цілеспрямованих дій щодо їх виявлення.

Нездатність визначити як ознаки загрози, або ігнорування таких відкритих (очевидних) загроз, як поведінка, стан особи, індикатори навколишнього середовища, переоцінка своїх можливостей, неналежний контроль свого психічного стану, безпосередньо впливає на ефективність його дій та безпеку.

За наявності кількох загроз поліцейський не завжди вірно визначає пріоритетність кожної цілі, ретельно не планують подальші свої дії.

Психологічна готовність і здатність швидко приймати рішення є ключем до успішного усунення декількох загроз.

Правильний спосіб мислення дозволить поліцейському реагувати інстинктивно та контролювати ситуацію, не відволікатися на зовнішні подразники.

Загрози умовно розподіляються за трьома рівнями:

● Найбільш небезпечна. Загроза, яка може завдати шкоду поліцейському або напарнику й готується це зробити. Ця загроза усувається негайно.

● Небезпечна. Загроза, яка може завдати шкоду поліцейському або напарнику, але не готова цього зробити. Ця загроза усувається після ліквідації всіх найбільш небезпечних загроз.

● Найменш небезпечна. Будь-яка загроза, яка не може завдати шкоду поліцейському або напарнику, але має можливість координувати свої дії з іншими загрозами, які більш підготовлені.

Ці загрози усуваються після того, як будуть уражені всі загрози вищого рівня. При виявленні кількох цілей з однаковим рівнем загрози пріоритет цілей визначається відповідно до загрози, яку вони становлять.

12. Острах застосовувати вогнепальну зброю.

Основною причиною виникнення зазначеної помилки - теоретичні та практичні прогалини у вогневій підготовці поліцейських.

Незважаючи на високі вимоги, які висуваються до кандидатів на посади Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, у разі відсутності постійного практичного відпрацювання набутих знань, у співробітників поліції спостерігається певна деградація професійних умінь та навичок поводження зі зброєю.

Навчання поліцейського, який зможе захистити власне життя та здоров'я, а також життя та здоров'я інших осіб від злочинних посягань – це особиста (персональна) зона відповідальності керівника підрозділу, який повинен бути впевнений у готовності своїх підлеглих до виконання завдань пов'язаних з можливістю застосування вогнепальної зброї.

Чинне законодавство доволі детально регулює випадки та порядок застосування вогнепальної зброї.

Результати досліджень щодо застосування працівниками поліції вогнепальної зброї свідчать, що наявність в руках у поліцейського вогнепальної зброї формує у нього відчуття тривожності і невпевненості і, навпаки, - озброєний злочинець відчувається більш упевненим.

Це є наслідком відсутності у переважної більшості співробітників поліції практики застосування вогнепальної зброї в ситуаціях оперативно-службової діяльності (в умовах ризику, обмеженого часу, невизначеності (неочевидності), за наявності, фізіологічних змін в організмі людини, пов'язаних зі стресом).

Наявність зброї в руках недосвідченого, не підготовленого стрілка безпосередньо впливає на спосіб утримання ним зброї, і, як результат, точність стрільби - інстинктивно стрілок витягує максимально вперед свої руки зі зброєю (бажання віддалити від себе небезпечний предмет), оскільки вона підсвідомо сприймається ним як загроза.

Стресові переживання, побоювання правових наслідків; острах помсти друзів, сім'ї особи, щодо якої застосовано зброю; боязнь осуду з боку колег, рідних, громадськості; різноманітні емоційні реакції, включаючи відчуття провини – посилюють нерішучість поліцейських навіть при наявності законних підстав для застосування вогнепальної зброї.

Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу.

Вогнепальна зброя - це водночас ефективний і небезпечний засіб втручання, застосування якого вимагає високого професіоналізму, знання матеріальної частини зброї, правил та порядку її застосування і використання, заходів безпеки при поводженні з нею, основ, правил і прийомів стрільби, а також навичок безпечного поводження зі зброєю.

Якщо в застосуванні чи використанні зброї немає необхідності, недоречно брати до рук вогнепальну зброю і приводити її у готовність, оскільки це може погіршити перебіг подій. З іншого боку, вогнепальна зброя - це дуже вагомий аргумент в арсеналі поліцейського, і не слід вагатись, коли в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування. Невжиття заходів по припиненню правопорушення може призвести до важких наслідків і завдати істотної шкоди іміджу поліції в цілому в очах громадськості.

13. Зайняття не вигідної тактичної позиції.

Тактичне розташування є основоположним для збереження контролю над ситуацією, мінімізації впливу загроз на безпеку поліцейського та успішного виконання поставлених завдань. Зазвичай, співробітник, буде завжди намагатися покращити свою тактичну позицію.

Невдале позиціонування посилює напругу або ставить під загрозу колег, залишаючи поліцейських уразливими для засідки чи нападу.

Прикладами невдалого позиціонування є:

- обрання при високому рівні ризику місця, де у разі застосування вогнепальної зброї в зоні дії кулі є пересічні громадяни, житлові будинки, а також автомобілі, які можуть постраждати від неї;
- невикористання наявного укриття та прикриття;
- розміщення на слизькій поверхні;
- розташування нижче по відношенню до правопорушника;
- розташування поблизу вогненебезпечних та вибухонебезпечних предметів;
- обрання місцем взаємодії з правопорушником приміщень, де знаходяться предмети, що можуть бути використані правопорушником у якості зброї;
- зупинка транспортного засобу на гірських шляхах або ділянках шляхів з обмеженою видимістю, залізничних переїздах, мостах, шляхопроводах, естакадах, у тунелях;
- розташування на лінії ведення вогню напарником.

2. Тактика поведінки співробітників підрозділів Національної поліції України з метою уникнення небезпечних ситуацій

Враховуючи типові помилки, що допускаються працівниками підрозділів Національної поліції при виконанні службових завдань, існують дієві тактичні прийоми, спрямовані на запобігання виникненню небезпечних ситуацій та мінімізацію ризиків. Вони носять універсальний характер і можуть застосовуватися у будь-яких ситуаціях оперативно-службової діяльності. Зазначені тактики умовно розділяють на сім тактичних принципів.

1. Укриття та прикриття

Укриття – це будь-яка конструкція, що захищає поліцейського від смертельної загрози (від фізичних дій нападника, холодної чи вогнепальної зброї та ін.).

Прикладами природного укриття є: провалля, лощини, пагорби, великі дерева, яри, скелі, ями тощо.

Прикладами штучного укриття є: бронезилет при його використанні поліцейським, залізобетонні опори ЛЕП, бетонні або металеві сходи, деякі стіни будівель (з бетону або цегли), такі елементи автомобіля як блок двигуна та колеса (двері та багажник майже не забезпечують укриття від вогнепальної зброї).

Зайняття укриття забезпечує поліцейському:

1. Безпеку (захист від завчасного виявлення правопорушником та ведення ворожого вогню);
2. Час (перебування у безпечному середовищі дозволить зупинитися, заспокоїтись, оцінити ситуацію, спланувати або внести корективи до наявного плану дій);
3. Позицію для ведення вогню (дає безпечну та, за потреби, більш зручну вогневу позицію).

Ризики при використанні укриття:

1. Втрата контролю за діями злочинця (втеча, можливості наближення правопорушника під іншим кутом);
2. Хибне уявлення про повну безпеку (бездіяльність, самовпевненість);
3. Невірні оцінки можливостей укриття, зброї і т.п.

Прикриття – це будь-що, що може зробити поліцейського непомітним для нападника, однак у разі виявлення не захистить від смертельної загрози.

Прикладами природного прикриття є: чагарники, маленькі дерева, висока трава, тінь, темрява.

Прикладами штучного прикриття є: дим, дерев'яний паркан, тонкі стіни (внутрішні перегородки), більшість дверей.

Переваги прикриття:

1. Приховане переміщення для зайняття більш вигідної позиції (як приклад, обрання позиції для ведення вогню).

2. Приховане наближення до правопорушника (з метою уникнення втечі, вчинення опору, недопущення знищення доказів).

3. Дезорієнтація злочинця, збільшення часу його реагування на можливі дії поліцейського, уникнення контр дій з боку правопорушника.

4. Ведення прихованого спостереження за діями правопорушника, оточуючим середовищем.

5. Зниження ефективності (точності) ведення вогню правопорушником.

6. Створення (надання) психологічної впевненості поліцейському.

7. Створення додаткового часу для оцінки загроз, планування подальших дій, підготовку спорядження (обрання відповідного засобу втручання), прибуття підмоги, можливість ведення прихованого спостереження з метою виявлення злочинних зв'язків.

Визначення укриття чи прикриття залежить від характеру загрози (типу зброї, що застосовується правопорушником, захисних властивостей елементів навколишнього середовища, наявності співучасників, які можуть здійснити напад з іншого напрямку тощо).

Важливо пам'ятати, що укриття може бути прикриттям, однак в жодному разі не навпаки, переваги, які надає прикриття властиві також і для укриття. Прикриття приховує поліцейського від нападника. У разі, якщо поліцейський буде виявлений, прикриття не забезпечить йому захист.

Постійна оцінка навколишнього середовища на місці події, до і під час контакту з особою(ами), дозволить поліцейському швидко зайняти укриття, якщо виникне у цьому необхідність, йому не доведеться витратити дорогоцінний час на пошук укриття.

Заздалегідь шукайте укриття, плануйте наближення до нього та порядок його використання. Враховуйте власні фізичні можливості (швидкість переміщення), наявність перешкод (обірвані лінії електропередач) тощо. За можливості, визначити для себе альтернативні варіанти укриття, якщо ситуація загострюється.

Слід враховувати тактичну доцільність зайняття укриття в конкретній ситуації - єдине дерево, розташоване на відкритій території може забезпечити захист від вогню, але зайнявши його, поліцейський буде заблокований; можливо, для того, щоб зайняти це укриття, співробітнику поліції доведеться дуже сильно ризикувати; перебування за укриттям поза межами ефективного радіусу дії зброї чи спеціальних засобів поліцейського.

У разі перебування на місці події декількох поліцейських необхідно розташовуватися так, щоб бачити один одного і при застосуванні вогнепальної зброї не опинитися на лінії вогню.

Зіткнувшись з потенційно небезпечною загрозою, в першу чергу перейдіть до укриття. Перебуваючи за укриттям, працівник поліції не лише краще фізично захищений, йому легше психологічно, на підсвідомому рівні виникає відчуття безпеки, що надає можливість спланувати та скоригувати свої дії, належним чином відреагувати на наявну загрозу.

Важливо під час використання укриття, вести безперервне спостереження за поведінкою правопорушника, оскільки він може змінити свою позицію, обрати іншу зброю, тактичний прийом, до якого поліцейський не буде готовим.

Перед втручанням і під час взаємодії з правопорушником, поліцейський повинен мати варіанти для тактичної зміни позиції, в т.ч. повного розриву контакту з правопорушником, якщо це знадобиться.

Якщо навколишнє середовище не забезпечує надійного укриття, створення відстані між поліцейським і правопорушником є дієвою формою укриття, навіть коли злочинець застосовує вогнепальну зброю. Чим далі поліцейський знаходиться від правопорушника, тим менші шанси бути травмованим.

За відсутності можливості використовувати укриття, зокрема, під час застосування таких превентивних поліцейських заходів як перевірка документів, опитування особи, доцільно помістити між собою і підозрілою особою, одну або обидві свої напівзігнуті руки з розслабленими і розкритими в долоню кистями. Цей рух потрібно замаскувати жестикуляцією, щоб він не насторожив співрозмовника. Продовжуючи розмовляти, жестикулюючи так, щоб руки і наскільки можна тіло були в постійному русі, поліцейському буде простіше перейти до фізичної самооборони у разі потреби.

Під час використання укриття слід пам'ятати:

1. Укриття повинно знаходитись зі сторони слабкої руки;
2. Дії поліцейського під час вогневого контакту повинні бути спрямовані на спонукання зайняття правопорушником позиції, за якої укриття, яке він використовує розміщувалось зі сторони його сильної руки. Для цього необхідно під час вогневого контакту переміщатись вліво від себе (це правило актуальне у разі взаємодії з правопорушником на відкритій місцевості);
3. Наближатися до правопорушника з сонячної сторони;
4. Не переривати зоровий контакт з правопорушником;
5. За можливості кути будівлі, долати проти годинникової стрілки;
6. Якщо необхідно долати кути за годинниковою стрілкою, зброю необхідно перекласти в ліву руку, щоб мати можливість стріляти без розвороту;
7. Під час використання укриття враховувати можливість рикошету;
8. Розташовуватись від укриття на певній відстані (1-1,5 метри), але не менше витягнутої руки - збільшення сектору огляду, можливість уникнути поранення за рахунок не лише відходу від укриття, але і наближення до нього, проведення евакуації поранених, зміна контакту і прикриття у разі затримок при стрільбі, наданні вогневої підтримки тощо. Також небезпечно занадто далеко віддалятися від укриття, оскільки якщо підозрюваний почне змінювати свою позицію, поліцейський може швидко опинитися в секторі обстрілу;

9. Впритул слід розміщуватися до укриття лише у випадках, коли стрільба по Вам ведеться зверху, або декількома супротивниками з різних боків - ризик рикошету менший ніж ризик від прямого попадання;

10. У разі ведення вогневого контакту з приміщення, доцільно усунути елементи конструкцій, які можуть додатково поранити поліцейських при стрільбі по ним (скло вікна, штукатурка);

11. Вести вогонь з глибини приміщення, щоб себе не демаскувати - спалах, дим, пил;

12. Вогонь вести, за можливості збоку від укриття, а не зверху;

13. Уникати демаскування - виділення на фоні укриття: колір, форма, тінь, силует, звук;

14. Уникати наявності поблизу укриття вогнебезпечних та вибухонебезпечних предметів;

15. В автомобілі слід пригинатися для погіршення прицілювання, корпус авто зменшує забійну силу кулі.

Під час використання автомобілю у якості укриття, повинні враховувати:

1. Які елементи Вашого транспортного засобу можна використовувати у якості укриття - в залежності від загроз блок двигуна та колеса можуть виступати надійним укриттям. Двері та багажник майже не забезпечують укриття від вогнепальної зброї;

2. Кут розташування Вашого автомобіля відносно транспортного засобу правопорушника;

3. Навколишнє середовище - погодні умови, час доби, освітлення;

4. Обставини - характер зупинки, місце розташування транспортного засобу правопорушника;

5. Тип транспортного засобу - легковий автомобіль, вантажівка, мотоцикл, фура, вантажний фургон, житловий автофургон, наявність тонованих вікон тощо;

6. Відстань до зупиненого транспортного засобу;

7. Можливість використання світла фар службового автомобілю у якості захисту;

8. Використання службового автомобілю у якості укриття декількома співробітниками;

9. Використання автомобілю в якості укриття при веденні вогню правопорушника під різним кутом;

10. Розташування службового автомобіля з урахуванням зон потенційної загрози автомобіля правопорушника;

11. Можливість швидкого виходу з автомобіля – відстебнути ремінь безпеки, розблокувати двері тощо.

Слід пам'ятати, автомобіль притягує кулі, оскільки на підсвідомому рівні стрілок обирає для себе пріоритетною ціль, яка більша за розміром та її легше вразити. Коли скло пробиває куля під кутом, значна кількість осколків скла виступають вторинними вражаючими елементами.

2. Ознаки загрози

Ознаки загрози найкраще сприймаються за рахунок аналізу звукової або візуальної інформації, що підвищує рівень ситуативної обізнаності поліцейського, забезпечує його підготувати до можливої ескалації ситуації.

Пошук сигналів загрози та подальше реагування на них є критичною функцією постійної оцінки ризику, оскільки це прямо впливає на обрання відповідних тактик або конкретних тактичних прийомів. Звертайте увагу на деталі: рух, форма, тінь, силует, колір, звук, тепло, спалах, запах дозволять Вам виявити наявні загрози.

Ретельно проаналізувавши оточуюче середовище, поліцейський може виявити для себе безліч сигналів загрози.

Приклади загроз:

1. Татуювання - наявність татуювань кримінального характеру, характерні місця їх розміщення і т.п.;

2. Одяг: спортивний - полегшує втечу; військовий або тактичний – свідчить про можливі навички тактичних дій, наявність зброї, у тому числі гранат, зміни у сприйнятті загальноприйнятих цінностей: схильність до ризику, авантюризму, ігнорування цінності людського життя та здоров'я, конфліктність з огляду на підвищену самооцінку; шкіряні куртки - підкреслюють можливу приналежність до відповідних субкультур; ватники - можливе не ефективне застосування деяких спеціальних засобів (гумового кийка, кайданок);

3. Стан правопорушника: алкогольне чи наркотичне сп'яніння – змінене сприйняття болю може вплинути на ефективність застосування больових технік поліцейським, спричинення більш тяжкої шкоди здоров'ю правопорушника у разі продовження виконання відповідних прийомів. Можливе не ефективне застосування засобів втручання – гумового кийка, чи балончика спорядженого речовиною дратівної або сльозогінної дії, або з затримкою у досягненні результату. Травмування у наслідок порушення координації рухів;

4. Психічний розлад, пригнічений чи збуджений стан, афект - спотворене сприйняття оточуючого середовища, неналежне виконання команд або збільшення часу на їх виконання;

5. Видима чи можлива зброя - візуальне виявлення ознак прихованого носіння зброї.

Приклади поведінкових ознак загрози можуть включати:

1. Заняття бойової стійки – підняті перед собою руки, стискання кулаків;

2. Правопорушник відверто ігнорує поліцейського - намагається знайти вихід із ситуації, яка склалася з метою уникнення відповідальності, планує свої подальші дії, підшукує шляхи, варіанти втечі, нападу;

3. Відсутність будь-яких рухів (вичікування);

4. Відсутній погляд (щось планує);

5. Кидає поглядів на засоби втручання поліцейського або оточуючі предмети (пістолет, спеціальні засоби, палиця, каміння і т.п.);

6. Намагання наблизитися до поліцейського, скоротивши при цьому визначену ним відстань, зміщення в сторону (щоб сонце світило у очі поліцейському, вітер дув у спину правопорушнику, або іншим чином зайняти місце, яке б забезпечувало перевагу правопорушникові над поліцейським), намагання залишити визначене поліцейським місце;

7. Спроба штовхнути поліцейського рукою у плече - вимірювання відстані з метою подальшого нанесення ефективного удару сильною рукою.

Пам'ятайте, що це ознаки загроз, а не закономірність.

Здебільшого напад на поліцейського передуює розмова на підвищених тонах. Іноді, зловмисник щоб зайняти зручну позицію для атаки за розмовою може приховувати свої наміри.

Опонента, доцільно спонукати до розмови, та стежити при цьому за змінами у його голосі. Дуже важко щось говорити і різко, не припиняючи монологу, завдати удару. В подібному випадку зберегти плавність мови не вдасться, оскільки в її звучанні мимоволі виникне пауза, або помітне спотворення. Тим самим, людина інстинктивно відреагує на характерні зміни у голосі.

Подібні навички роботи «на слух» створюють ряд переваг:

1. Людина реагує на звук швидше, ніж на візуальний образ (водночас, слід пам'ятати, що за рахунок зору мозок отримує 90 відсотків інформації);

2. Зрозуміти, що певні рухи правопорушника є підготовкою для нанесення удару, необхідно спостерігати за ними на протязі певного часу.

В напруженій ситуації необхідно бути небагатослівними. Людина, захоплена розмовою, втрачає пильність і стає більш уразливою. Деякі злочинці використовують це для раптової атаки. Схема їхнього нападу гранично проста, а саме поставити питання і нанести удар в той момент, коли жертва, відповідає на нього, починає говорити.

Під час виявлення ознак загрози у поведінці потенційного правопорушника, правоохоронець для себе стикається з певними труднощами:

1. Успішного застосування аналізу міміки та жестів необхідно добре бачити свого потенційного супротивника, що далеко не завжди можливо;

2. Практично будь-який з пропонованих індикаторів агресивних намірів може бути обумовлений не атакою, що готується, а цілком невинними причинами;

3. Аналіз зосереджує увагу на одній людині, у результаті правоохоронець перестає бачити всю ситуацію в цілому і можете просто не помітити дій іншого потенційного противника.

РУКИ

Руки завжди становлять загрозу або, принаймні, телеграфують про можливість її виникнення. Саме руками у більшості випадків завдаються тілесні ушкодження, руками використовується наявна зброя.

Для цього необхідно:

1. Завжди тримати руки особи у полі зору;

2. Якщо особа тримає руки в кишенях, попросити її вийняти руки з кишень та тримати їх перед собою;

3. Пильнувати за руками, доки не будуть застосовані засоби контролю (наприклад, кайданки), які можуть надати додаткову перевагу.

Руки поліцейського, або хоча б «сильна» рука, за можливості, завжди повинні бути вільними. Поліцейському не слід просити особу передавати речі, у тому числі документи у великій кількості, якщо він буде змушений тримати їх у руках або не знатиме, куди їх покласти чи кому передати. Документи від особи приймати слід «слабкою» рукою. Щоб вивільнити свої руки, в умовах обмеженого освітлення, ліхтарик можна закріпити на форменому одязі або спорядженні. Уникайте розміщення своїх рук під час спілкування з правопорушником в карманах форменого одягу, за спиною.

Особам, які відбували покарання в місцях позбавлення волі характерно активне жестикулювання, при цьому, свої руки вони тримають перед собою на рівні грудей. На підсвідомому рівні у них сформована навичка активного та швидкого використання рук у якості нападу або захисту, також це дозволяє приховано спілкуватися з друзями та знайомими.

МОЖЛИВА ЗБРОЯ

Поліцейському необхідно перевірити наявність в його полі зору зброї або інших предметів, які можуть бути використані особою, для завдання шкоди оточуючим, собі або поліцейському. Для цього необхідно:

1. Візуально оглянути особу з якою є намір встановити або встановлено контакт, а також місце навколо на предмет наявності зброї та предметів, які можна використати для нанесення ушкоджень поліцейському;

2. Зважати на те, що шкоду може бути завдано практично будь-якими предметами, які швидко доступні особі (металевим прутом, палицею, розбитою пляшкою, сковородою, цеглиною, стільцем тощо);

3. За можливості розпочинати контакт подалі від таких приміщень як кухня, гараж, сарай, тощо;

4. Підвищувати пильність маючи справу з особами у занадто просторому одязі.

При наявності законних підстав, провести поверхневу перевірку особи.

ДРУЗІ, ЗНАЙОМІ ТА СПІВУЧАСНИКИ

Поліцейському слід зважати, що під час контакту з особою можуть втрутитися інші люди, до яких відносяться:

1. Сторонні особи, які хочуть втрутитися;

2. Прибічники або противники дій, які проводяться поліцейськими;

3. Члени сім'ї;

4. Співучасники правопорушника.

ВХОДИ ТА ВИХОДИ

Перед безпосереднім встановленням контакту поліцейському необхідно залишити собі шлях відступу на випадок тактичної зміни позиції. Також необхідно передбачити можливі шляхи втечі, якими може скористатися особа, на випадок якщо вона спробує втекти. Для цього необхідно:

1. Оглянути можливі шляхи втечі;
2. Перевірити такі шляхи при першому наближенні або при розташуванні «Контакту» та «Прикриття».

СЕРЕДОВИЩЕ

Завжди прораховувати доступні навколо укриття та прикриття, а також про будь-які предмети, що можуть бути використані особою (огляд за фактами незаконного поводження зі зброєю, коли підозрюваний знаходиться в зоні доступності до зазначеної зброї і т.п.).

Поняття «середовище» включає в себе поверхню, на якій знаходиться поліцейський (наприклад, трава або лід), освітлення, погоду, джерела інших загроз та майже всі обставини середовища навколо майбутнього місця контакту. Зокрема, для контакту з особою необхідно обирати місце з урахуванням таких рекомендацій:

1. Уникати вибоїн, канав, обривів, крутих схилів;
2. Уникати сходів, рейок, балконів;
3. Не стояти спиною до смуги руху та близько до проїжджої частини;
4. Не розташовуватися на кризі, засніженому ґрунті, піску, снігові (якщо відбудеться зіткнення, необхідно буде швидко відреагувати та спритно рухатися).

Поліцейському також необхідно завжди врахувати можливості для використання укриття та світломаскування:

1. При наближенні;
2. Після контакту;
3. Під час контакту, якщо щось змінюється.

3. Співвідношення часу та відстані

Співвідношення часу та відстані іноді називають «реакційним розривом». Під час навчання поліцейських було встановлено, що для забезпечення належної безпеки правоохоронця, відстань між ним та правопорушником у разі потенційного фізичного нападу, повинна складати як мінімум 10 м. Зазначена обставина обґрунтовується припущенням, що перебуваючи на вказаній відстані можна обрати відповідний засіб втручання і контролювати суб'єкт, якщо правопорушник раптом, без попередження, - починає рухатися у напрямку поліцейського.

На будь-якій дистанції, фізичні бар'єри створені між поліцейським та правопорушником можуть бути тактичною перевагою.

Приклади цих бар'єрів нескінченні, але кожен змушує правопорушника, для його подолання обходити, перелазити, пригинатися через нього, перш ніж він може дістатися до поліцейського. Бар'єри призначені для уповільнення або блокування доступу суб'єкта до поліцейського або інших громадян, вони дозволяють збільшити час на деескалацію або припинення протиправних дій.

У якості бар'єрів можуть виступати: огорожа, двері чи транспортний засіб, розміщення меблів на шляху між правоохоронцем та правопорушником.

Створений реакційний розрив надає правоохоронцю більше часу для оцінки та належного реагування на дії суб'єкта. Чим більша відстань, тим менш вразливим буде відчувати себе поліцейський і тим більшим буде час реагування. Чим менш вразливим відчуває себе поліцейський, тим більш ефективні його дії.

Чим ближче правопорушник буде знаходитися до поліцейського, тим менші шанси у правоохоронця захиститися у разі його несподіваного нападу. Під час розмови з людиною, яка викликає підозру, необхідно не впускати її в свою зону безпеки. Існує дієве звернення - «Залишайтеся на місці» і продемонструвати рукою жест, що зупиняє. Якщо вимогу проігноровано, це буде додатковим сигналом про небезпеку.

Не дозволяти правопорушнику торкатися поліцейського, брати за руку або класти руку на плече. За допомогою таких дотиків зловмисник може вимірювати відстань до поліцейського, щоб нанести ефективний удар. Крім того, це дозволяє йому контролювати руку правоохоронця, щоб перешкодити захиститися чи контратакувати.

Необхідно запам'ятати, правопорушник, у разі нападу рухається зі швидкістю 3,28 м/с.

Ще один фактор, який слід враховувати в небезпечних ситуаціях оперативно-службової діяльності - «Правило 21 фута». Це «правило» розроблено як дієві принципи з підготовки поліцейських за результатами дослідження, проведеного Деннісом Тюллером, інструктором поліції Солт-Лейк-Сіті (США). Згідно з його дослідженнями, людина, яка нападає на поліцейського з ножем або іншим гострим предметом, може подолати 21 фут (6,4 метри) за час (приблизно 1,5 секунди), який знадобиться, щоб усвідомити наявність загрози, дістати зброю та здійснити два постріли.

Оскільки ця інформація була поширена в правоохоронному співтоваристві, ідея цієї «рівності» у швидкості руху правопорушника та застосування зброї призвела до того, що відстань у 21 фут (6,4 метри) невірно тлумачили, як достатньо безпечну відстань для того, щоб поліцейський міг скористатися своєю зброєю.

Цікаво, що лейтенант Туеллер вважав цю відстань «небезпечною зоною», а не «безпечною відстанню».

Більшість українських правоохоронців доходять висновки що зазначена відстань не є безпечною, з огляду на особливості:

- 1 Чинного законодавства щодо правових підстав застосування зброї;
2. Наявних елементів спорядження НПУ;
3. Тактико-технічних характеристик озброєння НПУ;
4. Відомчої інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю.

Не існує поняття стандартизованої безпечної відстані. Ситуації оперативно-службової діяльності завжди індивідуальні. Інколи буде

непрактичним встановлювати подібну стандартну відстань під час взаємодії поліцейського з громадянами. Намагання поліцейського триматися на відстані 10 метрів від людини неможливе і недоцільне з урахуванням необхідності застосування ним превентивних поліцейських заходів.

Також важливо звернути увагу на те, що особа може скорочувати відстань не плануючи завдати шкоди, людина може мати вади слуху, не почути законних вимог унаслідок сторонніх шумів, мати мовний бар'єр, не усвідомлювати інформацію в зв'язку з вадами розвитку тощо.

4. Правило один плюс один

Поліцейський має безперервно оцінювати ризики, навіть якщо відчуває, що контролює ситуацію. Затримання правопорушника, вилучення зброї чи іншого предмета, використовуючи який правопорушник може завдати шкоди присутнім або собі, не виключає наявності у нього спільників, осіб, які «співчують» затриманому, наявності іншої зброї або заборонених речей тощо.

Плани та/або дії поліцейського повинні ґрунтуватися на постійній оцінці ризику суб'єкта і ситуації, доки співробітник поліції не буде остаточно впевнений у відсутності заборонених предметів або зброї.

Поліцейський повинен залишатися наготові, особливо після того, як він відчуває, що контролює правопорушника. Загальна філософія: «Не втрачай пильності, або розслаблятися занадто рано».

Продовжувати оцінювати потенційні ризики протягом всього часу контакту з правопорушником. Пам'ятати, що рівень застосування сили поліцейського під час контакту з правопорушником повинен ґрунтуватися на передбачуваних сигналах або діях, а не на погрозах їх застосування.

5. Вербалізація

Поліцейський може взяти ситуацію під контроль використовуючи мовні (комунікативні) засоби, демонструючи командний тембр голосу, за рахунок подачі команд «СТІЙ! ПОЛІЦІЯ! ...» або подібних команд, що містять вимогу правопорушнику негайно припинити або не вчиняти жодних дій без команди поліцейського.

Лише самої командної присутності може бути достатньо, щоб розрядити ситуацію. Поліцейському потрібно ідентифікувати себе, як тільки починається протистояння. Декілька простих слів буде достатньо («СТІЙ, ПОЛІЦІЯ!»). При цьому, поліцейський ідентифікує себе, демонструє свій контроль ситуації, а ігнорування команди правопорушником буде додатковим сигналом про небезпеку.

Для запобігання ескалації конфлікту ефективно необхідно використовувати вербальні навички.

Кращому застосуванню тактичного принципу «вербалізація» сприятимуть:

1. Дотримання Правил етичної поведінки поліцейських;

2. Знання нормативної бази;
3. Використання мовних кліше;
4. Професійний вигляд;
5. Інтонація та тон, які відповідають ситуації;
6. Зрозуміла для опонента мова спілкування. Використання зрозумілих термінів;
7. Уникнення подання команд з використанням частини «НЕ»;
8. Забезпечення свідків спілкування з правопорушником, його документування за допомогою відеореєстратора.

Більшість контактів поліції з правопорушниками вирішуються лише за допомогою використання словесної тактики. Досвідчені поліцейські віддають перевагу словесній тактиці з багатьох причин.

За допомогою належної комунікації поліцейські:

1. Забезпечують деескалацію;
2. Уникають застосування заходів примусу;
3. Формують позитивний імідж поліції.

Багато поліцейських наражають себе на небезпеку, вступаючи в словесні перепалки, занадто багато часу приділяючи розмовам. В певних ситуаціях необхідно діяти, а не розмовляти, безпека залежить від здатності розпізнати, який варіант в кожній конкретній ситуації обрати, знати, коли припинити розмову та почати застосовувати заходи примусу.

Слід пам'ятати, згідно ряду досліджень, при безпосередньому спілкуванні від 65% до 90% інформації передається невербально, в той час, як слова передають від 10% до 30% змістовного навантаження.

6. Деескалація

Основним завданням поліцейського є забезпечення безпеки громадян та власної безпеки. Поліцейському слід подумки відповісти собі на питання:

- чи знаходжуся я, або інші особи в безпосередній небезпеці?
- чи контролюю я ситуацію?
- що я можу зробити, щоб знизити рівень небезпеки?

Поліцейський може використовувати різні стратегії для досягнення цього, будь-то шляхом вербалізації, тактичної зміни позиції, виклику допоміжних сил чи залучення спеціальних підрозділів. Постійна оцінка рівня загрози протягом усієї ситуації визначатиме, яка стратегія фактично деескалує небезпеку для поліцейського та оточуючих.

Тактика і методи деескалації - це дії поліцейського, які мають за мету зведення до мінімуму необхідність застосування сили під час взаємодії з правопорушником, підвищення добровільного дотримання суб'єктом правомірної поведінки.

Зазначені тактики покращують безпеку поліцейського та суб'єкта, зменшують ймовірність травмування, покращують відносини з громадою, зменшують кількість скарг громадян.

Тактика деескалації повинна використовуватися, завжди коли це можливо, за винятком, коли подібні дії наражають на небезпеку поліцейського або громадянин, та не вимагають від поліцейського негайного вжиття заходів щодо запобігання нападу або поранення як самого правоохоронця так і громадян. Деескалація, також використовується, коли дозволяє час і обстановка, для реагування на дії особи, яка намагається втекти, або припинити протиправні дії особи, яка вчиняє злочин.

При розгляді сукупності обставин поліцейський повинен використовувати тактику деескалації, намагаючись уповільнити або стабілізувати ситуацію, щоб виграти більше часу, обрати доступні варіанти дій та залучити підмогу або додаткові ресурсів для вирішення конфлікту.

Сукупність обставин можуть включати, але не обмежуватися, тяжкістю вчиненого злочину, небезпекою для публічної безпеки та порядку та загрозами для поліцейських і громадян.

Слід зазначити, що при застосуванні методів деескалації для вирішення конфлікту все ще може знадобитися застосування сили, але це, зазвичай, призводить до зниження рівня сили.

При взаємодії з правопорушником, з урахуванням часу і обстановки, поліцейський повинен вирішити, чи впливають на поведінку правопорушника такі умови:

1. Медичні питання;
2. Психічні вади або криза психічного здоров'я;
3. Вади розвитку;
4. Фізичні вади (слух, зір);
5. Комунікаційний бар'єр (мова спілкування, інтелектуальний рівень);
6. Вживання алкоголю та/або наркотиків;
7. Поведінкова/емоційна криза.

Варіанти деескалації ситуації включають, але не обмежуються:

А. Виклик підмоги:

- додаткових поліцейських/керівника підрозділу;
- поліцейських, оснащених відповідними засобами втручання;
- поліцейських - перекладачів;
- швидкої медичної допомоги;
- кваліфікованих переговорників;
- інших спеціалізованих підрозділів, або служб (КОРД, аварійні служби).

В. Використання наявних бар'єрів між правопорушником та поліцейським.

С. Дії, що локалізують місце перебування та/або обмежують рухомість правопорушника (блокування, одягання кайданок).

Д. Зменшення загрози небезпеки або впливу на поліцейського шляхом переходу до більш безпечного місця, враховуючи: відстань, укриття та прикриття.

Е. Спілкування з правопорушником з безпечної позиції шляхом:

- використання усних переконань і пояснень для сприяння раціональному прийняттю рішень;

- оголошення чітких вказівок і надання правопорушнику достатнього часу для виконання команд.

F. Розведення конфліктуючих сторін в різні боки.

G. Повний розрив контакту з правопорушником, коли це необхідно.

H. Будь-яка інша тактика, яка спонукає добровільному дотриманню суб'єктом правомірної поведінки.

Для належної деескалації ситуації поліцейський повинен враховувати також інші фактори, які допоможуть вирішити конфлікт. До таких факторів відносяться:

- об'єктивні та суб'єктивні обставини (залежать від особи поліцейського);

- оточуюче середовище (погодні умови, час доби, температура, сторонні шуми);

- можливість обмежити спілкування поліцейського з правопорушником;

- підготовка плану дій з деескалації та інформування про нього інших поліцейських, керівника тощо.

Слід пам'ятати, що поведінка співробітників поліції безпосередньо впливає на подальший розвиток подій. Наприклад, деякі недосвідчені співробітники, особливо, за умови залучення силової підтримки (КОРД), поведуться занадто гарячково, демонструють неповагу, зневажливе відношення до особи, підозрюваної у вчиненні злочину. Зазначена поведінка може призвести до невиправданої агресії з боку злочинця, необхідності використання поліцейськими заходів примусу. Інколи, можна спостерігати як співробітники поліції поведуться апатично: уникають виконання поставлених перед ними завдань, або виконують їх неналежним чином (не почув, не побачив, захід ініційований іншими, не надав значення і т.п.), що призводить до втрати речових доказів, втечі підозрюваного або травмування.

7. Психологія виживання

Психологія виживання має важливе значення в повсякденній діяльності поліцейського, це правило говорить саме за себе. Подібна установка повинна бути сформована і закріплена у свідомості кожного співробітника поліції. Поняття виживання повинно сприйматися як наполегливе, через травми і стрес, прагнення контролювати ситуацію. Спосіб мислення поліцейського повинен включати своєчасну і постійну оцінку ризиків, правильне планування і тактику, яка, коли це можливо, дозволить запобігти особистого травмування та оточуючих при спробі контролювати ситуацію. Поліцейський повинен уявити як він контролює себе і виживає в небезпечній ситуації, подумки проводити репетицію, як вижити в будь-якій загрозливій ситуації, яку він може собі лише уявити.

Систематична візуалізація успіху дозволить сформуванню відповідний спосіб мислення, який повинен спрацювати у разі виникнення загрози життю та здоров'ю поліцейського або інших осіб.

Навички – це 15%, психологічна готовність це - 85% успіху. Незважаючи на те, що навички можна постійно вдосконалювати, якщо поліцейський не готовий психологічно, він не буде в змозі адекватно відреагувати на ситуацію, що виникла.

Психологічна готовність включає:

1. Налаштованість поліцейського на перемогу (наявний ранішній позитивний досвід роботи в аналогічних ситуаціях);

2. Усунення відволікаючих факторів під час безпосереднього виконання службових завдань (використання соціальних мереж, телефонні дзвінки, гра в ігри, читання газет, книг тощо);

3. Адекватне реагування на образи під час несення служби (розуміння можливого розвитку події у форматі прагнення правопорушника вивести поліцейського із рівноваги, підготовка мовних кліше під час реагування на образи).

Багато популярних установок мають суттєві приховані недоліки. Так, наприклад, настрій «вижити» в умовах серйозної небезпеки підсвідомо перетворюється у «вижити за будь-яку ціну», що може підштовхнути до здачі в полон або навіть до співпраці з противником заради врятування власного життя. Інша поширена установка «не здаватися» пасивна за своєю природою і підштовхує до зайняття глухої оборони. Людина, налаштована «не здаватися», очевидно, вже не вірить, що може перемогти, і прагне лише «дорожче продати своє життя».

Подібне налаштування доцільно розглядати лише тоді, коли кінцева мета не зрозуміла для бійця, або воно може використовуватися у спорті, де одним з бажаних чи прийнятних наслідків виступає нічия. Більше того, дана установка побудована на негативному формулюванні, простіше кажучи, містить заперечення, ту саму частинку «не».

Оптимальною установкою є налаштованість на виконання завдання, іншими словами, настрій на перемогу.

Щоб діяти ефективно в будь-якій ситуації, необхідно чітко розуміти поставлене завдання, бути готовим застосувати свої навички і мати волю довести почате до кінця, незважаючи на будь-які труднощі, що виникають.

3. Заходи особистої безпеки поліцейського при виконанні службових завдань в умовах боротьби з організованою злочинністю

Однією з найбільших проблем сучасних держав є організована злочинність, рівень якої невинно зростає та поглинає все більше країн.

Згідно звіту про результати оцінювання загроз серйозної та/або організованої злочинності - SOCTA Україна, найбільш вірогідним розвитком подій в межах прогнозного горизонту 2023-2026 рр. слід вважати реалізацію кримінологічного сценарію турбулентного розвитку злочинності, який передбачає хвилеподібну трансформацію злочинності за незначні часові проміжки. Реалізації вказаного сценарію сприятиме як збереження активної фази збройного протистояння між Україною та РФ, так і низка соціально-економічних й політичних факторів, зокрема: економічна криза, високий рівень корупції, зниження довіри до органів державної влади, зростання соціальної напруженості в суспільстві, в т.ч. у контексті мобілізації, активізація міграційних процесів (збільшення кількості внутрішньо- та зовнішньо-переміщених осіб), скорочення економічних, гуманітарних та військових програм міжнародної підтримки нашої країни тощо. В умовах реалізації вказаного кримінологічного сценарію очікується реальний середньостроковий темп приросту злочинності на 25–30 %, а також швидке відтворення (інтенсифікація) як всієї злочинності, так і окремих видів злочинів в її структурі.

Серед іншого, очікується збільшення кількості умисних вбивств як злочинів на ґрунті ненависті, в т.ч. щодо представників влади, етнічних, мовних, релігійних груп, з мотивів підозри у колаборації тощо. Категорія осіб, які вчиняють вбивства, очікувано розшириться через ветеранів бойових дій та інших громадян з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), які через проблеми з адаптацією до цивільного життя можуть доєднатися до наявних організованих злочинних угруповань або утворити нові. Відповідно, існує ризик збільшення інтенсивності кримінального насильства між злочинними угрупованнями, а також інтенсифікації насильницького способу їх дії щодо фізичних та юридичних осіб, зокрема, значне зростання рівня бандитизму, а також збільшення випадків вимагання, підриву банкоматів та об'єктів критично важливої міської інфраструктури. Також очікувано зростатиме кількість нелегальних торгівців зброєю, арсеналів зброї та боєприпасів, в т.ч. облаштованих в житлових будинках, зростатиме рівень озброєності кримінального середовища.

Зазначені виклики вимагають від Національної поліції розробки та впровадження додаткових заходів, пов'язаних зі збереженням життя та здоров'я працівників підрозділів Національної поліції задіяних до виконання завдань в умовах боротьби з організованою злочинністю.

В даному розділі будуть розглянуті основні заходи особистої безпеки поліцейського, яких слід дотримуватися при виконанні службових завдань в умовах боротьби з організованою злочинністю.

Безпека поліцейських під час здійснення заходів у сфері протидії злочинності, пов'язаних із підвищеною загрозою для життя і здоров'я поліцейських, імовірністю збройного опору залежить від:

1. Ретельної підготовки та планування проведення заходів:

а) наявність інформації про:

- підстави проведення заходів;
- час та місце проведення заходу;
- особу правопорушника: вік, стать, особливі прикмети, антропологічні дані, наявність фізичних вад, тілесних ушкоджень, хронічних захворювань, навички володіння зброєю, прийомами боротьби, вживання наркотиків, психічні розлади, судимості, статус у злочинному середовищі, схильність до опору тощо;

- наявність у правопорушника та/або осіб, які з ним проживають вогнепальної зброї, гранат, вибухівки, вибухових речовин, хімічних речовин, отруйних речовин (вид, марка, калібр)

- наявність домашніх тварин, в тому числі ймовірність реальної їх загрози;

- наявність автотранспорту, яким може скористатися правопорушник (тип, марка, модель колір, державний номер);

- наявність охорони, її характеристика, озброєння;

- характеристика місця проведення заходу, план будівлі (входи та виходи, кількість кімнат, їх розташування, технічне укріплення, наявність систем відеоспостереження, присутність сторонніх осіб, у тому числі неповнолітніх тощо);

- погодні умови.

Слід пам'ятати, що отримана інформація не завжди буде повною та достовірною, достовірною інформація з часом може змінитися.

б) оцінка особистої фізичної та психологічної готовності до дій в екстремальних ситуаціях:

- усвідомлення поставлених завдань;

- усунення відволікаючих факторів (відволікаючі фактори є нормальною складовою повсякденного життя, проте виконуючи функції поліцейських, ми повинні вміти зосереджуватися на поточному завданні та ні на що не відволікатися. Наш психологічний стан відіграє велику роль у виконанні повсякденних обов'язків. Якщо у поліцейського виникла проблеми з рідними, на роботі, з друзями, труднощі з фінансами або здоров'ям, йому потрібно від них абстрагуватися. У деяких випадках для поліцейського навіть краще на певний час припинити виконання службових обов'язків, піти у відпустку, звернутися за психологічною допомогою, поговорити з психологом;

- перевірка психологічного стану поліцейського (втома, брак сну, грип, інфекція, тощо, можуть погіршити здатність мислити тверезо. Психічне здоров'я є важливою частиною готовності до роботи).

Навички – це 15 %, психологічна готовність це – 85 % успіху. Незважаючи на те, що навички можна постійно вдосконалювати, якщо поліцейський психологічно не готовий, він не буде в змозі адекватно відреагувати на ситуацію, що склалася.

- налаштованість співробітника на перемогу (наявний ранішній позитивний досвід роботи в аналогічних ситуаціях). Психологічний настрій виробляється постійними тренуваннями в умовах максимально наближених до бойових. Нерішучий працівник може в критичній ситуації підвести під удар колегу, отримати поранення або загинути у сутичці;

- високий рівень фізичної підготовленості, впевненість у своїх фізичних здібностях (чим краща фізична форма, тим легше впоратись зі стресом). Щоб працювати ефективно, поліцейський має підтримувати хоча б мінімальний рівень фізичної підготовки. Поліцейському слід знати які його фізичні здібності можуть створити перевагу (сила, витривалість, швидкість, гнучкість) та розуміти межі своїх сил (з метою уникнення самовпевненості, застосування надмірної сили може призвести до тяжких наслідків). Практика допомагає удосконалювати здібності, поліцейський має підтримувати свій рівень навичок та тренуватися, щоб якісно виконувати свої службові обов'язки.

в) перевірка справності отриманої вогнепальної зброї, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту, зв'язку:

- навички їх використання, знання ТТХ, правових підстав застосування, порядку ведення перемовин, позивних, зони відсутності радіозв'язку, перевірка каналу зв'язку, наявність достатньої кількості боєприпасів, кайданків та інших засобів обмеження рухомості, індивідуальних та групових медичних аптечок, дистанційних мікрофонів з навушниками, місце розміщення на спорядженні (з метою уникнення випадання, демаскування, заволодіння сторонніми особами, зручності та швидкості використання, рівномірного розміщення ваги);

- відповідність розміру бронежилету, наявність пластин, пошкоджень, цілісність чохла, відповідність класу захисту конкретній ситуації, врахування часу безперервного використання;

Завжди слід враховувати необхідність використання додаткових засобів (драбина, гак, бензопила, безпілотні літальні апарати, відеокамера, карта пам'яті, мобільний акумулятор тощо).

г) оцінка особистої професійної підготовки:

- знання та розуміння наявних тактик;

- обрання найбільш прийнятних тактик з урахуванням психологічних, фізичних особливостей, наявності спорядження

- чіткого дотримання інструкцій;

- проведення оцінки ризиків з урахуванням наявних тактичних рекомендацій (дотримуватися «6 правил пильності»: руки, можлива зброя, друзі та знайомі, шляхи втечі/відступу, укриття та прикриття, рівновага) з метою задіяння якомога менших зусиль для досягнення найкращого результату;

- уміння пристосовуватися до дій правопорушника, навколишньої обстановки, зміна ролей під час реалізації концепції «Контакт-прикриття».

- уміння залишатися живим (уникати прийняття необдуманих рішень («геройство»), наполегливо виконувати свої повноваження, незважаючи на наявні поранення; продовжувати чинити супротив незважаючи на безвихідність ситуації (виграти час для отримання допомоги).

Планування повинно здійснюватися завчасно, план повинен визначати тактичні дії поліцейських, бути пристосований до змін в обстановці, враховувати наявні та можливі загрози, містити власну оцінку ризиків, а не нав'язаний іншими особами порядок дій. Ніщо не відбувається так, як заплановано, але чим більше існує варіантів дій або «запасних планів», тим більше тактик можна використати. Якщо під час проведення будь-якого заходу, щось пішло не за планом і відсутній альтернативний план реагування на подібні зміни, необхідно робити паузу, планувати першочергові дії, визначити конкретні задачі силам, залученим до проведення операції, чітко інструктувати виконавців. Неконтрольовані, хаотичні дії призводять до негативних наслідків.

Простота плану, його реалістичність – запорука успіху.

2. Підтримання постійної взаємодії та комунікації між поліцейськими.

Спілкування є дуже важливим під час виконання службових завдань. Оперативний черговий, напарник, підмога, керівник підрозділу повинні знати про обставини події дії поліцейського. Необхідно постійно оновлювати інформацію про всі зміни, які пов'язані з перебігом подій та відбуваються в присутності поліцейських, щоб інші могли узгодити порядок своїх дій:

- знайшли вхід - необхідно повідомити про це керівника;
- очікуєте на підкріплення - надайте чіткі вказівки підрозділам, що прибувають;
- повідомляйте про свої наміри перед входом та під час наближення;
- дії кожного члена групи мають бути узгодженими;
- ролі кожного члена групи мають бути розподілені з урахуванням концепції «Контакту/Прикриття»;
- до виконання завдання можуть бути залучені кілька малих груп, які мають координувати свої дії.

Щоб опанувати та утримувати ініціативу, треба швидко передавати та обробляти тактичну інформацію.

Для правоохоронця дуже важливо вміти орієнтуватися та правильно орієнтувати своїх колег: звідки з'явилася загроза, як потрібно діяти, до чого підготуватися. Але в стресових ситуаціях це буває дуже непросто, тож в арміях країн НАТО розробили для таких випадків спеціальні протоколи, що дуже полегшують орієнтування та взаємодію в бою, та сприяють виживанню.

3D: використовується для інформування всіх членів групи у разі виявлення противника.

- (direction) напрямок;
- (distance) дистанція;
- (description) опис.

Напрямок задається з огляду на наявність помітних орієнтирів, якщо таких орієнтирів немає, використовується стандартний годинник.

Дистанція – відстань до об'єкта, куди необхідно спрямовувати свою увагу.

Опис – об'єкта, кількості злочинців, їх озброєння.

Якщо інші члени малої групи фізично або візуально не спостерігають противника, вони повинні мати можливість вести вогонь по місцю перебування противника (у тому числі через прикриття: кущі, димову завісу тощо).

АСЕ: застосовується після контакту з противником. Командир повинен знати наскільки боєздатний його підрозділ після контакту з противником (чи може рухатися далі, виконувати поставлені завдання).

- A (ammunition) скільки боєприпасів залишилося;
- C (casualty) чи є поранені;
- E (equipment) важливе спорядження (тепловізори, радіостанція, гранати, дими і т.п.).

SALUTE: доповідь про подію (у разі виявлення спостерігачем).

- S (size) склад підрозділу (наприклад: відділення, взвод);
- A (activity) характер дій (наприклад: рухаються у пішому порядку зі швидкістю 4-6 км/год);
- L (location) розташування (наприклад: між першим та третім орієнтиром);
- U (unit) ідентифікація виявленого противника (наприклад: одягнені в форму «Росгвардії»);
- T (time) час, коли був виявлений противник (наприклад: 15 година 30 хвилин);
- E (equipment) спорядження противника (наприклад: озброєні кулеметом ПК, гранатометом, стрілецькою зброєю).

За браком часу може використовуватися скорочена форма доповіді SALT.

GOTWA: застосовується у разі запланованої відсутності командира.

- G (going) куди я іду;
- O (others) кого з собою беру;
- T (time) час, який я планую бути відсутнім;

- W (what) що робити, коли мене не буде в позначений час;
- A (actions) дії підрозділу при зустрічі з ворогом за моєї відсутності.

3. Тактики і методика дій поліцейських.

Тактика і методика дій визначаються керівником підрозділу або самостійно поліцейським залежно від конкретних обставин та умов її проведення, але в будь-якому випадку повинні забезпечувати:

1. Швидкість – контрольований рух зі швидкістю, яка відповідає ситуації. Швидкість не повинна шкодити точності та акуратності. Швидко, але без поспіху (не повинно призвести до помилок - неправильна ідентифікація цілі - злочинець, заручник, дитина, жінка, оцінка можливих загроз – наявність зброї, засобів індивідуального захисту, відстань). При цьому, забезпечується наступальний характер дій поліцейських (правопорушник змушений реагувати, протидія у часі значно повільніша ніж дія), швидкі дії поліцейського не дають змоги правопорушнику обдумати, підготувати та реалізувати план з протидії. Правопорушник допускається помилок.

При обранні швидкості дій, враховувати розташування до правопорушника (чим більша відстань, тим менша швидкість досягнення результату). У жодному разі не вибігати із-за укриття у розрахунку на власну швидкість та несподіваність (повинні враховувати ту обставину, що противник міг заздалегідь виявити поліцейського, приготуватися - дослати патрон у патронник, прицілитися у місце можливої появи правоохоронця).

Якщо поліцейському доводиться стріляти у русі, слід рухатися настільки швидко, наскільки прицільно можна вести вогонь (інколи доцільно ведення вогню на придушення у напрямку вірогідного місця перебування противника, з метою унеможливлення ведення ним вогню або зменшення точності цього вогню).

2. Несподіваність – намагання застати правопорушника зненацька. Несподівано для правопорушника, очікувано для співробітників (усі зміни в плані дій повинні узгоджувати зі своїми колегами. Це питання безпеки, синхронності, ефективності роботи в групі). Задля цього заздалегідь необхідно обирати відповідні варіанти входу, способи переміщення, на які не очікує правопорушник. Використовувати відволікаючий маневр. З метою розосередження уваги правопорушника, використовувати одночасний вхід з декількох напрямків. Обирати відповідний час доби, усунути демаскуючих ознак присутності поліцейських.

3. Простоту – план має бути простим, без ускладнень. Слід використовувати заздалегідь відпрацьований план, виконання складного плану створює труднощі для співробітників. Управління силами та засобами, координація та комунікація погіршуються. За рахунок впливу стресу на організм людини пригнічується дрібна моторика, погіршується координація рухів, змінюється сприйняття ситуації, виникають ефекти «тунельного зору»,

«тунельного слуху». Виконання простих технік забезпечить найбільший ефект.

4. Безпеку – необхідно пам'ятати про безпеку поліцейських та оточуючих у тому числі правопорушника. Потрібно завжди сприймати оточуючих як ймовірну загрозу для поліцейських (можливі друзі та знайомі). Необхідно бачити куди стріляєш (ураження співробітників, заручників, цивільних осіб). Передбачати можливість проведення евакуаційних заходів, оточення (блокування) місця проведення операції, виклик швидкої, екстрених служб (газ, електропостачання), введення режимних, обмежувальних заходів. Дотримуватися «аксіоми безпеки» (надання допомоги, у т.ч. медичної, своїм колегам, після створення умов для власної безпеки).

5. Перевагу - у кількості та озброєнні; тактично вигідному розташуванні (зайнятті позиції вищої по відношенню до позиції правопорушника, з кращим оглядом та захистом, можливістю пересуватися, рухатися); за рахунок усунення факторів, які сприяють правопорушнику (обмеження щодо отримання інформації правопорушником, підтримки рідних та близьких (або навпаки їх залучення для впливу на злочинця), відключення зв'язку, інтернету, світла, газу тощо). Можливість пристосування до постійно змінюваних умов (перерозподіл ролей між співробітниками, зміна порядку входження до приміщення, контроль секторів, застосування зброї, спеціальних засобів, обладнання).

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
3. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 р. № 2337-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 29, С. 233. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>
4. Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 23.10.2019 № 1077.
5. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю: Наказ Міністерства внутрішніх справ від 01.02.2016 р № 70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16#Text>
6. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ від 26.01.2016 р № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text>
7. Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення «Корпус оперативно-раптової дії»: Наказ МВС від 26.11.2018 р. № 958. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1436-18#Text>.
8. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: Наказ Міністерства внутрішніх справ від від 09.11.2016 р. № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>
9. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України Наказ Міністерства внутрішніх справ від 27.04.2020 р. № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>
10. Оцінка загроз серйозної та/або організованої злочинності (звіт про результати оцінювання загроз серйозної та/або організованої злочинності - СОСТА Україна). URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/8/5/3/8/2/socta.pdf>
11. Особиста безпека працівників правоохоронних органів, залучених до патрулювання : навчальний посібник / С.М. Банах, Ю.Р. Йосипів, М.Д. Курляк, В.М. Синенький та ін. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. С. 272.
12. Типові помилки під час застосування поліцейських заходів примусу: на основі аналізу судової практики: наук.-практ. посіб. / Ю.Б. Ірха, О.І. Бочек, В.А. Мацько. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2024. С. 308.
13. Safer Communities through Policing Excellence. USE OF FORCE TRAINING MANUAL. URL: <https://www.ciddd.ca/documents/exhibits/P-0624.pdf>

14. Washington State Office of the Attorney General. Типова політика щодо застосування сили. URL: https://agportal-s3bucket.s3.amazonaws.com/uploadedfiles/UOF%20Model%20Policies_V2_Ukrainian_LoRes.pdf
15. Police Department The City of Oklahoma City Operations Manual Procedure Number: 153.0 Effective Date: 2/2018. URL: <https://ru.scribd.com/document/464510737/OKCPD-De-Escalation-Policy>
16. Survival Stress in Law Enforcement. URL: <https://www.scribd.com/document/413766129/Survival-Stress-in-Law-Enforcement>
17. The Anatomy of Fear And How It Relates To Survival Skills Training By: Darren Laur - Integrated Street Combatives. URL: <https://www.hptc-pro.com/wp-content/uploads/2014/01/The-Anatomy-Of-Fear-Laur.pdf>
18. Болоташвілі З.У., Головков О.М., Бур'ян І.В. Правове регулювання застосування вогнепальної зброї поліцейськими. Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика (3-4), (2024), С. 8–14.
19. Болоташвілі З.У., Головков О.М., Бур'ян І.В. Окремі аспекти застосування поліцейських заходів примусу. Правовий часопис Донбасу (3), (2024), С. 19–24. URL: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2023-84-19-24>
20. Болоташвілі З.У., Головков О.М., Бур'ян І.В. Окремі особливості застосування поліцейських превентивних заходів. Правовий часопис Донбасу (4), (2024), С. 47–53. URL: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2023-85-47-53>